

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การศึกษาของพระสงฆ์เป็นการจัดการศึกษาตามหลักสูตร พระปริยัติธรรมเน้นไปที่การศึกษากฎาหรือภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาหลักในการจารึกลงใน คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก รวมทั้งอรรถกถา และฎีกา เป็นต้น ด้วยเหตุที่ภาษา บาลีเป็นภาษาที่ใช้จารึกคำสอนในพระพุทธศาสนา จึงมีบทวิเคราะห์ว่า “พุทธวจน ปาเลติติ ปาลี (ภาษา)” อันว่าภาษาใด ย่อมรักษาไว้ซึ่งพระพุทธรวณะ เพราะเหตุนี้ อันว่าภาษานั้น ชื่อว่า ปาลี ปาลี แปลว่าภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธรวณะ^๑ เมื่อมีการจารึกภาษาบาลีลงในคัมภีร์ทาง พระพุทธศาสนาแล้ว พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนจึงต้องเรียนเป็นภาษาบาลีเพื่อให้เข้าใจ และแปลคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้ การจัดการศึกษาของพระสงฆ์ที่เรียกว่า การศาสนศึกษา จึงมี วัตถุประสงค์เพื่อธำรงรักษาเนื้อหาสาระหรือแก่นสารพระพุทธศาสนานั้น ได้แก่การเรียนนักธรรม และบาลี หลักสูตรที่ใช้เรียนมีเนื้อหาที่มีมาตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้า โดยนำเอาพระไตรปิฎกและ หลักธรรมต่าง ๆ มาย่อแล้วเรียนเพื่อรักษาพระพุทธศาสนาเรียกกันว่า เรียนพระพุทธรวณ เหตุที่ พระพุทธศาสดาดำรงคงอยู่และสืบต่อมาได้ทุกวันนี้โดยไม่สูญหายหรือผิดเพี้ยนไป และมีการสืบ ทอดพัฒนาตลอดมา ก็เพราะอาศัยการศึกษาเล่าเรียนแบบนี้ ผู้ที่มีบทบาทในการเรียนรู้ภาษาบาลีและ เผยแผ่หลักคำสอนในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้มากที่สุดคือพุทธบริษัททั้ง ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา โดยเฉพาะภิกษุหรือพระสงฆ์ เป็นผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นส่วน ใหญ่^๒

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นหัวใจของการศึกษาของคณะสงฆ์ที่มีผลต่อ ความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา เพราะคัมภีร์สำคัญ เช่น พระไตรปิฎกของฝ่ายเถรวาทจารึกไว้ด้วย ภาษาบาลี และการรักษาดั้งเดิมซึ่งเป็นภาษาบาลี เพื่อป้องกันพระพุทธรวณมิให้คลาดเคลื่อน

^๑พระมหาศกรินทร์ ศศพินทุรักษ์, *หลักควรจำบาลีไวยากรณ์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียง เชียงจุงเจริญ, ๒๕๑๕), หน้า ๑.

^๒พระมหาพนมมกร มีราดา, “การดำรงสมณเพศของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราช วิทยาลัย อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน (บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๔๕)*, หน้า ๑.

ที่เรียกว่า พระสัทธรรมปฏิรูป การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะรักษา ศาสนธรรมไว้ได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนั้น การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลียังนับได้ว่าเป็น ประโยชน์อย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการศึกษาที่ทำให้พระภิกษุสามเณรจบ การศึกษาของคณะสงฆ์และมีคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนาสูงสุด ประกอบกับการเรียนภาษาบาลี เกี่ยวเนื่องกับการแปลศัพท์ ศีลธรรมพระธรรมวินัยตามไวยากรณ์ เป็นการรักษาทลักการเดิมหรือ ความหมายของพระพุทธวจนะตามที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก เป็นการป้องกันสัทธรรมปฏิรูปได้ และ การเรียนภาษาบาลีต้องใช้ความอดทนอดทนวิริยะและแรงจูงใจเป็นอย่างมาก จึงถือได้ว่าการศึกษาพระ ปริยัติธรรมแผนกบาลีช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพสูงขึ้นได้อีกทางหนึ่ง”

นอกจากนั้น ยังทำให้ผู้เรียนที่สอบไล่ได้เป็นผู้ทรงเกียรติ ยกฐานะให้สูงขึ้น เป็นผู้ มีคุณค่าในสังคม ได้รับการยกย่องนับถือจากผู้คนทั่วไป โดยเฉพาะได้รับพระมหากรุณาธิคุณจาก พระมหากษัตริย์ ซึ่งถือว่าเป็นเกียรติอย่างสูง ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยคนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาต ถวายให้สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เสด็จประกอบพิธีทรงตั้งเปรียญธรรม ๓ ประโยค ประทานพัดเปรียญ และ ประกาศนียบัตร ณ เวลา สถานที่ตามโอกาสอันสมควร พระภิกษุที่สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค เมื่อมีพระราชทานทรงตั้งเปรียญธรรมผ่านไปแล้วจะได้รับพระบรมราชานุญาตใช้คำว่า “พระมหา” นำหน้าชื่อเดิมได้ ส่วนสามเณรจะใช้คำว่า ป. (มาจากคำว่า เปรียญ) ตามหลังชื่อตัวและนามสกุลได้ นับว่าเป็นเกียรติและนำชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูลไม่น้อย พระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นการศึกษา ระดับสูงสุดที่คณะสงฆ์ยอมรับโดยสมบูรณ์ว่าเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ ซึ่งคณะสงฆ์เป็นเจ้าของ เรื่องจัดดำเนินการ แม้ว่าคณะสงฆ์จะถือว่าท่านรับผิดชอบเฉพาะการจัดวางหลักสูตรและจัดสอบ ไม่มีหน้าที่จัดสอนหรือให้มีการศึกษา แต่ปรากฏว่าพระภิกษุสามเณรมีความสนใจในการศึกษา ลดลงทุกปีโดยลำดับ พระภิกษุสามเณรจำนวนมากถึงกับรู้สึกว่าเป็นการศึกษาที่ไม่พึงปรารถนา สำหรับตน แม้ทางสำนักเรียนหลายแห่งจะพยายามส่งเสริมหรือถึงกับบังคับให้เรียน ก็เรียนกันอย่าง ฝืนทำจำใจด้วยความเบื่อหน่าย“

พระภิกษุสามเณรที่ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแม้ว่าจะอยู่วัยใด พื้นฐาน การศึกษาหรือประสบการณ์จะต่างกันอย่างไร ต้องเรียนชั้นเดียวกัน วิชาเนื้อหาตามหลักสูตร

“กระทรวงศึกษาธิการ, การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๒

“พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), การศึกษาของคณะสงฆ์ (ปัญหาที่รอทางออก), (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลดลิมทอง, ๒๕๒๕), หน้า ๕๗.

เดียวกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน การเรียนการสอน การวัดผลส่วนใหญ่เน้นความจำและ หลักภาษาจากระบบการนิเทศการศึกษาและเทคโนโลยี การวัดผลแยกกันเป็นแต่ละวิชา เมื่อพลาดวิชาใด วิชาอื่นที่สอบผ่านก็ถือว่าไม่ผ่านทั้งหมดต้องสอบใหม่ แม้จะมีมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๐ เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม เรื่องการเก็บวิชาที่สอบผ่านแล้ว เป็นเวลา ๒ ปี นำร่องในชั้นประโยค ๑-๒ แล้วก็ตาม ก็ยังมีผู้สอบไม่ผ่านอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้เรียนเกิดความท้อถอยละเลยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

แม้กระนั้นก็ยังมีส่วนนักเรียนที่ยังมีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่เป็นระบบ ส่งผลให้เกิดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาเป็นที่ประจักษ์ชัด มีพระภิกษุสามเณรสอบไล่ได้จำนวนมากในแต่ละปี คือสำนักเรียนวัดสามพระยา

จากรายงานผลการสอบพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสนามหลวง ผลการสอบของนักเรียนในสังกัดสำนักเรียนวัดสามพระยา พบว่ายังมีผลอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจตามแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพแสดงจำนวนผู้เข้าสอบพระปริยัติธรรมแผนกบาลีระดับประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.ธ. ๕ สำนักเรียนวัดสามพระยา

พ.ศ.	ส่งเข้าสอบ	ขาดสอบ	สอบจริง	สอบได้	สอบตก	ร้อยละ
๒๕๔๘	๖๖	-	๖๖	๔๖	๒๐	๖๙.๗๐
๒๕๔๙	๖๔	๑	๖๓	๔๗	๑๖	๗๔.๖๐
๒๕๕๐	๖๓	-	๖๓	๓๙	๒๔	๖๑.๕๐
๒๕๕๑	๗๕	๓	๗๒	๓๗	๓๕	๕๑.๓๕
๒๕๕๒	๖๘	-	๖๘	๔๐	๒๘	๕๘.๘๒
๒๕๕๓	๘๑	๖	๗๕	๔๒	๓๓	๕๖.๐๐

แผนภาพที่ ๑.๑ สถิตินักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดสามพระยา กรุงเทพฯ

จากสถิติของผู้เข้าสอบพระปริยัติธรรมแผนกบาลีระดับ ประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.ธ. ๕ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๘-๒๕๕๓ ของสำนักเรียนวัดสามพระยาที่นำมาแสดงไว้ ณ ที่นี้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิจัยถึงความคิดเห็นต่อปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในระดับ ประโยค ๑-๒ ถึงประโยค ป.ธ. ๕ ในสำนักเรียนวัดสามพระยา ทั้งนี้ เพื่อจะได้นำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนวัดสามพระยาให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนวัดสามพระยา

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดสามพระยา

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีระดับประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.ธ. ๕ ในสำนักเรียนวัดสามพระยา โดยมีกรอบที่จะศึกษา ๔ ด้านคือ

๑. ปัจจัยด้านหลักสูตร

๒. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของนักเรียน

๓. ปัจจัยด้านพฤติกรรมการสอนของครูผู้สอน

๔. ปัจจัยด้านการสนับสนุนของชุมชน

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนวัดสามพระยา ผู้กำลังศึกษาอยู่ในระดับประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.ธ. ๕ ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ จำนวน ๑๖๐ รูป ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๑๔ รูป (ได้จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane^๕)

๑.๓.๓ ตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ ๑.สถานภาพ ๒.อายุ ๓.พรรษา ๔.วิทยฐานะ (ทางธรรม) ๕.วุฒิการศึกษา (ทางโลก) ๖.ประสบการณ์ในการสอบ

ตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนใน ๔ ด้านคือ

๑) ปัจจัยด้านหลักสูตร

^๕ ธานีพร ศิลปจารุ รองศาสตราจารย์, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ (กรุงเทพมหานคร: บิซซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๒), หน้า ๔๗.

๒) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

๓) ปัจจัยด้านพฤติกรรมการสอนของครูผู้สอน

๔) ปัจจัยด้านการสนับสนุนของชุมชน

๑.๓.๔ พื้นที่การวิจัย

พื้นที่ในการวิจัย คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดสามพระยา เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

๑.๓.๕ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการวิจัย ในปีการศึกษา ๒๕๕๓

๑.๔ สมมติฐานการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัยไว้ดังนี้ คือ

๑. นักเรียนที่มีสถานภาพ ต่างกัน มีความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างกัน

๒. นักเรียนที่มีอายุ ต่างกัน มีความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างกัน

๓. นักเรียนที่มีพรญา ต่างกัน มีความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างกัน

๔. นักเรียนที่มีวิทยฐานะ ต่างกัน มีความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างกัน

๕. นักเรียนที่มีวุฒิการศึกษา ต่างกัน มีความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างกัน

๖. นักเรียนที่มีประสบการณ์ในการสอบ ต่างกัน มีความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างกัน

๑.๕ คำจำกัดความของคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องหรือนำให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียน ตามความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดสามพระยา เช่น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น มีพระภิกษุสามเณรสอบไล่ได้จำนวนมากขึ้น มี ๔ ด้าน คือ

๑) ปัจจัยด้านหลักสูตร

๒) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

๓) ปัจจัยด้านพฤติกรรมการสอนของครูผู้สอน

๔) ปัจจัยด้านการสนับสนุนของบุคลากรในชุมชน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ระดับค่าเฉลี่ยการสอบไล่ได้ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดสามพระยา ในระดับชั้นประโยค ๑-๒ ถึงประโยค ป.ธ.๕

ปัจจัยด้านหลักสูตร หมายถึง หลักสูตรที่สำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดสามพระยา นำมาใช้ในการจัดการศึกษา ระดับชั้นประโยค ๑-๒ ถึงประโยค ป.ธ.๕

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา หมายถึง สภาพแวดล้อมในสำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดสามพระยา

ปัจจัยด้านพฤติกรรมการสอนของครูผู้สอน หมายถึง เทคนิควิธีการในการสอนของครูที่สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดสามพระยา

ปัจจัยด้านการสนับสนุนของบุคลากรในชุมชน หมายถึง การสนับสนุนนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดสามพระยา ในเรื่องปัจจัย ๔ ของชุมชนโดยรอบโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสามพระยา

สำนักเรียนวัดสามพระยา หมายถึง สถานที่ที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ที่รับการแต่งตั้งโดยมหาดมฺหาเถรสมาคม ตั้งอยู่ที่เลขที่ ๑๖๕ วัดสามพระยา ถนนสามเสน ซอย ๓-๕ แขวงวัดสามพระยา เขตพระนคร กรุงเทพฯ ฯ

พระปริยัติธรรมแผนกบาลี หมายถึง ระบบการศึกษาของพระสงฆ์อย่างหนึ่ง ที่เน้นการศึกษาภาษาบาลีเป็นหลัก แบ่งเป็น ๓ ระดับ ๘ ชั้น คือ เปรียญตรี (ประโยค ๑-๒ ถึง ป.ธ.๓) เปรียญโท (ประโยค ป.ธ.๔ ถึง ป.ธ.๖) เปรียญเอก (ประโยค ป.ธ.๗ ถึง ป.ธ.๙)^๖

ประโยค หมายถึง ชั้นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เช่น ประโยค ๑-๒ เป็นต้น
เปรียญธรรม หมายถึง ชั้นการศึกษาตั้งแต่เปรียญธรรม ๓ ประโยคเป็นต้นไป ใช้อักษรย่อว่า ป.ธ.

ผู้บริหารสำนักเรียน หมายถึง เจ้าสำนักเรียน อาจารย์ใหญ่ ผู้ทำหน้าที่บริหาร และมีอำนาจในการจัดการเรียนการสอนภายในสำนักเรียนวัดสามพระยา

ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้ดำเนินการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนวัดสามพระยา ระดับประโยค ๑-๒ ถึงประโยค ป.ธ.๕

^๖ถวิล สมักรรัฐกิจ, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕, หน้า ๑.

นักเรียน หมายถึง พระภิกษุสามเณรผู้กำลังศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีอยู่ในระดับประโยค ๑-๒ ถึงประโยค ป.๖.๕

สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา หมายถึง อาคารเรียน ห้องเรียน แหล่งวิทยากร แหล่งบริการ กิจกรรมการเรียนการสอน และบุคลากรในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียน การสอนในสำนักเรียน

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ ทำให้ทราบถึงระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในภาพรวมของ นักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดสามพระยา

๑.๕.๒ ทำให้ทราบความแตกต่างของระดับความคิดเห็นของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของนักเรียน